

TS NGUYỄN NGỌC CHÍ (Chủ biên)

TÒA ÁN HÌNH SỰ QUỐC TẾ

NHỮNG VẤN ĐỀ LÝ LUẬN TẠI VIỆT NAM

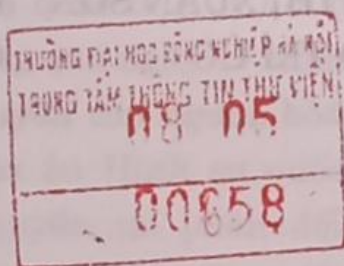

NHÀ XUẤT BẢN HỒNG ĐỨC

TS NGUYỄN NGỌC CHÍ (Chủ biên)

TÒA ÁN HÌNH SỰ QUỐC TẾ

NHỮNG VẤN ĐỀ LÝ LUẬN TẠI VIỆT NAM

NHÀ XUẤT BẢN HỒNG ĐỨC
Hà Nội - 2012

Chương I

NHỮNG VẤN ĐỀ CHUNG VỀ TÒA ÁN HÌNH SỰ QUỐC TẾ

I. QUÁ TRÌNH HÌNH THÀNH VÀ PHÁT TRIỂN CỦA CÁC THIẾT CHẾ TƯ PHÁP HÌNH SỰ QUỐC TẾ

Tòa án Hình sự quốc tế (ICC) được thành lập theo Quy chế Rôma thông qua ngày 17 tháng 7 năm 1998 với mục đích bảo vệ quyền con người, hòa bình và an ninh quốc tế. Đây là Tòa án Hình sự quốc tế, thường trực, độc lập có thẩm quyền tài phán đối với các tội diệt chủng, tội chống loài người, tội chiến tranh, tội xâm lược và được tiến hành bằng thủ tục tố tụng dân chủ, khách quan, công bằng với sự hợp tác của các quốc gia thành viên. Tòa án Hình sự quốc tế chỉ xét xử các tội phạm thuộc thẩm quyền của mình khi các hệ thống tư pháp hình sự quốc gia không muốn hoặc không có khả năng xét xử. Với những quy định của Quy chế Rôma thì Tòa án Hình sự quốc tế là một tòa án chung hướng đến tương lai trên cơ sở nguyên tắc của pháp luật là "thủ

tục bình đẳng trước pháp luật và pháp luật bình đẳng với mọi người".

Tòa án Hình sự quốc tế (ICC) ra đời đánh dấu nỗ lực của cộng đồng quốc tế trong việc hình thành các thiết chế tư pháp hình sự quốc tế để xét xử các cá nhân phải chịu trách nhiệm hình sự về những tội phạm nghiêm trọng mà họ đã gây ra. Có thể nhận thấy, Tòa án Hình sự quốc tế theo Quy chế Rôma là thiết chế được thừa hưởng và hoàn thiện trên cơ sở các thành tựu của lịch sử loài người trong việc tìm kiếm các thiết chế tư pháp hình sự bảo vệ quyền con người, ngăn chặn chiến tranh, bảo vệ hòa bình và an ninh quốc tế.

1. Giai đoạn trước Chiến tranh thế giới lần thứ nhất

Trước Chiến tranh thế giới lần thứ nhất có ba sự kiện nổi bật, đánh dấu sự xuất hiện những quan điểm lần đầu tiên được đề cập liên quan đến pháp luật hình sự quốc tế như: Tội phạm chiến tranh; tội phạm chống hòa bình và những ý tưởng xây dựng một thiết chế tư pháp hình sự quốc tế trừng trị các tội phạm này.

Thứ nhất, phiên tòa xét xử Peter Von Hagenbach vào năm 1474, ông ta bị truy tố và xét xử về tội chống loài người với các hành vi: giết người, hiếp dâm và khai man. Với bản án này, lần đầu tiên trong lịch sử nhân loại đã biết đến khái niệm cũng như các yếu tố cấu thành của tội "chống loài người", một trong những loại tội phạm nguy hiểm nhất của xã hội loài người.

Thứ hai, đầu thế kỷ XVIII, Gustave Moynier - người sáng lập và là chủ tịch của Ủy ban chữ thập đỏ quốc tế, đã đệ trình trước cộng đồng quốc tế bản dự thảo đầu tiên về một Tòa án Hình sự quốc tế. Đến năm 1872, ông lại đề xuất hình thành một thiết chế tư pháp hình sự quốc tế để trừng phạt và ngăn ngừa những hành vi vi phạm quy định trong Công ước Gionevơ 1684 về việc cải thiện tình hình của những người bị thương trong các cuộc xung đột vũ trang. Theo Moynier, mặc dù Công ước Gionevơ là một thỏa thuận quốc tế, nhưng bản thân thỏa thuận đó không quy định về khả năng truy cứu trách nhiệm hình sự và Công ước Gionevơ sẽ không thể thực thi có hiệu quả nếu thiếu một thiết chế như vậy. Đây là ý tưởng còn sơ khai, ban đầu nhưng đã tạo cơ sở cho việc hình thành các Tòa án Hình sự quốc tế sau này. Mặc dù là ý tưởng tiến bộ, có tính khả thi nhưng đề xuất của Moynier đã không nhận được sự ủng hộ của các học giả luật quốc tế đương thời, họ cho rằng đề xuất như vậy là không hiệu quả, tham vọng và không thể thực thi.

Thứ ba, Công ước La Hay năm 1907 quy định về các quy tắc ứng xử trong thời kỳ chiến sự, trong đó đã đưa ra một danh sách các tội phạm chiến tranh như: giết chết hoặc ngược đãi tù nhân, giết chết con tin, trục xuất dân cư lưu đày đến các trại lao động, phá hủy các thành phố, làng mạc... Điều đáng lưu ý ở đây là tất cả 26 quốc gia tham dự hội nghị La Hay đã thống nhất, thỏa thuận về cấu thành của các tội phạm chiến tranh theo Công

ước, nhưng họ đã không đạt được sự đồng thuận trong việc hình thành một cơ quan xét xử ở cấp độ quốc tế đối với những tội phạm nói trên. Như vậy, đến thời điểm này mặc dù đã có nhiều cố gắng nhưng cộng đồng quốc tế vẫn thất bại trong việc thiết lập một Tòa án Hình sự quốc tế có thẩm quyền đối với các tội phạm đặc biệt nghiêm trọng.

Tuy thất bại trong việc thiết lập một Tòa án Hình sự quốc tế, nhưng tư tưởng và việc pháp điển hóa các tội phạm chiến tranh trong các điều ước quốc tế đã hình thành hệ thống các cấu thành tội phạm của các tội phạm quốc tế đặc biệt nghiêm trọng. Thành công đó là cơ sở cho việc hoàn thiện và phát triển Luật quốc tế, Luật hình sự quốc tế, Luật nhân đạo quốc tế và nhất là trong việc xây dựng thiết chế tư pháp quốc tế xét xử đối với những tội phạm đó.

2. Giai đoạn từ Chiến tranh thế giới lần thứ nhất đến trước Chiến tranh thế giới lần thứ hai

Chiến tranh thế giới lần thứ nhất xảy ra giữa các đế quốc với nhau, khi thắng trận phe Liên minh (bao gồm Anh, Pháp, Bỉ) đã buộc tội phe Trục (Đức, Thổ Nhĩ Kỳ) về các hành động tàn bạo như: lưu đày các công dân của Bỉ đến Đức để làm nô lệ, lực lượng quân đội của Thổ Nhĩ Kỳ đã giết trên một triệu người dân tộc thiểu số Ácmenia... Với việc ký kết các Công ước La Hay, Liên minh đã xây dựng cho mình cơ chế để trừng trị các tội ác nêu trên.

Hiệp ước Vécxây (Versailles) được ký kết ngày 28 tháng 6 năm 1919 đã trao thẩm quyền pháp lý cho Liên minh được thiết lập một Tòa án Hình sự quốc tế¹. Tòa án này thực hiện chức năng xét xử các cá nhân đã gây ra các tội phạm chiến tranh. Thẩm quyền của tòa án được mở rộng không chỉ đối với các binh lính nói chung mà còn với cả các lãnh đạo trong chính phủ và quân đội. Tuy nhiên, một Tòa án như vậy đã không được thành lập do thiếu sự ủng hộ của Hoa Kỳ với lý do việc thiết lập một tòa án như vậy sẽ xâm phạm đến chủ quyền quốc gia, và coi đó là hành động bất hợp pháp của Liên minh. Lý giải về tính bất hợp pháp của Tòa án này, Ngoại trưởng Hoa Kỳ - Lansing nhấn mạnh một loại tòa án kiểu này chưa có một tiền lệ pháp lý nào. Phản đối của Hoa Kỳ đã làm cho các nước Liên minh không có đủ quyết tâm chính trị cần thiết để thiết lập một Tòa án Hình sự quốc tế.

Tuy một Tòa án Hình sự quốc tế không được thành lập nhưng Hiệp ước Vécxây đã có những ý nghĩa lịch sử quan trọng, đó là: a) Hiệp ước đã tạo ra tiền lệ để thiết lập tòa án về tội phạm chiến tranh; b) Hiệp ước Vécxây cũng tạo ra tiền lệ pháp lý cho việc truy tố các nhà lãnh đạo trong chính phủ và quân đội, làm cơ sở cho các quốc gia tin tưởng rằng mọi cá nhân đều có thể phải chịu trách nhiệm cho những hành động phạm pháp của họ

---

1. Điều 227, 229 Hiệp ước Vécxây năm 1919.

trong thời kỳ chiến sự, không tồn tại các trường hợp ngoại lệ cho bất kỳ một đối tượng nào.

Công ước năm 1937 về việc Ngăn chặn và trừng trị tội phạm khủng bố được ký kết sau một số sự kiện ở châu Âu đã đánh dấu một bước ngoặt trong việc hình thành thiết chế tư pháp hình sự quốc tế: Năm 1934, với vụ thảm sát vua Nam Tư Alếchxandơ (Alexander I) và ngoại trưởng Pháp, cộng đồng quốc tế đã xác định các vụ thảm sát này là do các hoạt động khủng bố gây ra. Sự kiện đó đã thúc đẩy việc thành lập một Tòa án Hình sự quốc tế với việc đề xuất của Chính phủ Pháp. Trước đề nghị này, Đại hội đồng Hội quốc liên đã thiết lập một Ủy ban có nhiệm vụ xây dựng các điều ước quốc tế chống khủng bố và năm 1937 hai Công ước đã ra đời với sự đồng thuận của 36 quốc gia tại Hội nghị đặc biệt về ngăn chặn chủ nghĩa khủng bố: a) Công ước về Ngăn ngừa và Trừng trị khủng bố; b) Công ước về Thành lập một Tòa án Hình sự quốc tế với mục đích truy tố trách nhiệm hình sự cá nhân thực hiện các hoạt động khủng bố. Điều đáng tiếc là quá trình phê chuẩn đã không đạt được kết quả khả quan do chỉ có duy nhất Ấn Độ phê chuẩn Công ước nên cơ hội để thiết lập một Tòa án Hình sự quốc tế đã bị bỏ lỡ. Như vậy, tuy có nhiều nỗ lực nhưng ý tưởng thiết lập một Tòa án Hình sự quốc tế vẫn chỉ là ý tưởng mà nguyên nhân chủ yếu là thiếu quyết tâm chính trị của các quốc gia châu Âu.

Các nhà nghiên cứu đã phân tích và đưa ra hai lý do chính để lý giải cho sự thất bại của việc thiết lập một

Tòa án Hình sự quốc tế, đó là: *Thứ nhất*, ý tưởng thành lập Tòa án Hình sự quốc tế đã thất bại do thiếu sự đồng thuận trong việc xác định các yếu tố cấu thành tội phạm trong pháp luật và tập quán quốc tế; *Thứ hai*, các Tòa án quốc tế trước đây được cộng đồng quốc tế cố gắng thiết lập đã không thể ra đời vì các quốc gia không tự nguyện từ bỏ một phần chủ quyền của họ - một nhân tố quan trọng hàng đầu cho việc hình thành hệ thống tư pháp với thẩm quyền quốc tế.

3. Giai đoạn từ Chiến tranh thế giới lần thứ hai đến kết thúc Chiến tranh lạnh

Chiến tranh thế giới lần thứ hai cùng với hậu quả thảm khốc từ nạn diệt chủng do Đức quốc xã và quân đội Nhật Bản gây ra, đã xuất hiện nhu cầu hình thành một số thiết chế tư pháp hình sự lâm thời - Ad hoc với thẩm quyền xét xử các cá nhân tiến hành tội phạm chiến tranh, tội phạm chống hòa bình và tội phạm chống nhân loại.

Tòa án Quân sự quốc tế Nurembéc và Tôkyô được thành lập vào năm 1945 và 1946. Đây là lần đầu tiên vấn đề trách nhiệm hình sự quốc tế của cá nhân trong Luật quốc tế được đặt ra và cá nhân bị xét xử bởi một thiết chế tư pháp hình sự quốc tế. Thực tiễn này đã chứng minh một tất yếu: Cộng đồng quốc tế không thể làm ngơ trước nạn diệt chủng nghiêm trọng và các cá nhân thực hiện các tội ác như vậy cần bị trừng trị thích đáng.

NHÀ XUẤT BẢN HỒNG ĐỨC

TRƯỜNG ĐẠI HỌC CÔNG NGHIỆP
TRUNG TÂM THÔNG TIN THƯ

Mã sách: 080500658

SÁCH NHÀ NƯỚC ĐẠT HÀNG